

Тарас Олександрович МЕЛЬНИК

здобувач,
Національна академія управління, м. Київ
E-mail: Melnik_Taras@i.ua

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Мельник, Т. О. Аналіз стратегій розвитку малого підприємництва в Україні [Текст] / Тарас Олександрович Мельник // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. – С. 106-111. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Питання стратегії розвитку малого підприємництва в Україні є досить актуальним, тому що нині останнє переживає важкі часи і потребує виважених, але рішучих стратегічних рішень для досягнення суттєвих успіхів у подальшому розвитку.

Мета. Мета роботи – проаналізувати сучасні стратегії розвитку малого підприємництва в Україні і визначити необхідність у розробці нової державної стратегії розвитку малого бізнесу.

Методи. Методи дослідження – історичний, аналіз, синтез.

Результати. У хронологічному порядку описано прийняті на вищому законодавчому рівні нормативні документи, що регламентують умови становлення й розвитку малого підприємництва в Україні. Визначено недоліки сучасних стратегічних підходів та перспективи подальших розробок.

Ключові слова: стратегія розвитку; мале підприємництво; програма розвитку; державна підтримка; створення умов; інфраструктура.

Taras Oleksandrovych MELNYK

PhD Student,
National Academy of Management
E-mail: Melnik_Taras@i.ua

THE ANALYSIS OF STRATEGY OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The question of the development strategy of small business in Ukraine is very important because the latter is now going through hard times and needs regular, but decisive strategic decisions to achieve substantial progress in further development.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the current development strategy of small business in Ukraine and to determine the need of a new state strategy development of small business.

Methods. In the article we used the following research methods as the historical method, method of analysis and synthesis.

Results. In chronological order we have described the regulatory documents that govern the conditions of establishment and development of small business in Ukraine. The disadvantages of modern strategic approaches and prospects for further development are determined in this research.

Keywords: development strategy; small business; development program; state support; creation of conditions; infrastructure.

JEL classification: D01, L50

Вступ

Мале підприємництво як самостійний і незамінний елемент ринкової економіки є одним із дієвих важелів розв'язання таких економічних і соціальних завдань, як сприяння структурній перебудові

© Тарас Олександрович Мельник, 2015

економіки, зміцнення економічної бази регіонів, швидке насичення ринку товарами та послугами, послаблення монополізму і розвиток конкуренції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення експортних можливостей країни, забезпечення зайнятості значної частини населення.

Важливе значення малого підприємництва викликає необхідність виконання комплексу взаємопов'язаних заходів щодо забезпечення сприятливих правових і організаційно-економічних умов для його становлення та ефективного розвитку в Україні.

Питання стратегії розвитку малого підприємництва в Україні є досить актуальним, тому що нині останнє переживає важкі часи і потребує виважених, але рішучих стратегічних рішень для досягнення суттєвих успіхів у подальшому розвитку.

Мета статті

Мета статті – проаналізувати сучасні та визначити необхідність у розробці нової стратегії розвитку малого підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу

Стратегічні напрями розвитку малого підприємництва в Україні за весь період незалежності України визначені низкою нормативно-правових документів:

У законі України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року зазначено, що з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва держава:

- на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством, надає земельні ділянки, передає підприємцю державне майно (виробничі та нежилі приміщення, законсервовані й недобудовані об'єкти та споруди, невикористовуване устаткування), необхідні для здійснення підприємницької діяльності;
- сприяє організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування підприємств, підготовці і перепідготовці кадрів;
- законодавчо забезпечує свободу конкуренції між підприємцями, захищає споживачів від проявів несумлінної конкуренції та монополізму в будь-яких сферах підприємницької діяльності.

Органи державного управління будують свої відносини з підприємцями, використовуючи податкову та фінансово-кредитну політику, а також встановлення ставок податків і процентів по державних кредитах; податкових пільг; цін і правил ціноутворення; цільових дотацій; валютного курсу; розмірів економічних санкцій [1, с. 9].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1992 р. N 358 «Питання Державного комітету України по сприянню малим підприємствам і підприємству», головними завданнями Держкомпідприємництва України є здійснення державної підтримки і координації розвитку підприємництва, в тому числі малого бізнесу, реалізація стратегії державної політики розвитку суспільного виробництва, сприяння структурній перебудові економіки, формування системи заходів щодо забезпечення економічної самостійності України. До сфери державної підтримки належать у сі суб'єкти підприємництва незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності та форм власності, на яких вони засновані. Держкомпідприємництва України, відповідно до покладених на нього завдань, розробляє разом з регіональними та галузевими формуваннями підприємств, органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування пропозиції про розвиток підприємництва, в тому числі малих підприємств [2, с. 1].

17 березня 1993 р. було прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про Програму державної підтримки підприємництва в Україні». Програма стала складовою частиною комплексу заходів щодо сприяння розвитку ринкових відносин та виходу України з економічної кризи і залучення її до системи світових господарських зв'язків. Основною метою Програми була реалізація державної політики, спрямованої на захист і підтримку підприємництва, передусім у приватному секторі економіки, створення правових і організаційно-економічних умов для його розвитку та формування механізму державного регулювання і координації підприємницької діяльності. Головними завданнями Програми стали:

- формування правової бази розвитку і підтримки підприємництва;
- створення системи фінансування, кредитування та страхування підприємницької діяльності;
- забезпечення матеріальних умов розвитку підприємництва;
- формування ринкової інфраструктури та створення конкурентного середовища для забезпечення підприємницької діяльності;
- забезпечення швидкого міжгосподарського, міжгалузевого і міжрегіонального перерозподілу капіталу і робочої сили;
- підготовка кадрів для підприємницької діяльності;
- інформаційна та науково-методична підтримка підприємництва [3, с. 1].

3 квітня 1996 р. постановою Кабінету Міністрів України ухвалено Концепцію державної політики

розвитку малого підприємництва, метою якої є спрямування дій центральних, регіональних і місцевих органів державної виконавчої влади на створення режиму найбільшого сприяння розвитку малого підприємництва. Державна політика розвитку малого підприємництва стала частиною загальної соціальної та економічної політики України і визначила основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу, які передбачені урядом у сфері малого підприємництва з урахуванням державних інтересів та пріоритетів [4, с. 1].

29 січня 1997 р. розроблено Програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки. Вона відповідала вказаній вище Концепції державної політики розвитку малого підприємництва. Метою її було забезпечення сталого розвитку малого підприємництва як невід'ємного сектора ринкової економіки та створення нових робочих місць. Завданнями Програми були наступні:

- створення правових, економічних і організаційних умов для сталого розвитку малого підприємництва;
- формування системи державної підтримки малого підприємництва;
- сприяння розвитку малих підприємств у виробничій, інноваційній та соціальній сферах, створення нових робочих місць, стимулювання інвестиційної активності та обмеження монополізму в підприємницькій діяльності;
- розвиток фінансово-кредитних та інвестиційних відносин у сфері малого підприємництва;
- формування розвинутої інфраструктури малого підприємництва на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях;
- створення широкого прошарку підприємців-власників [5, с. 1].

12 травня 1998 року видано указ Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва», в якому зазначено основні напрями державної політики:

- формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва;
- створення сприятливих умов для використання суб'єктами малого підприємництва державних фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, а також науково-технічних розробок і технологій;
- запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності;
- удосконалення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
- фінансова підтримка інноваційних проектів [6, с. 1].

Наступний указ Президента України «Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва», що робив акцент на малому бізнесі, вийшов 22 січня 2000 року. Метою цього нормативно-правового акту було недопущення звуження змісту та обсягу прав громадян на підприємницьку діяльність, запровадження ефективного державного регулювання у сфері підприємництва. Згідно з указом, забезпечення проведення єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва було одним із головних пріоритетів у діяльності органів виконавчої влади щодо здійснення економічних реформ. Єдиною державною регуляторною політикою у сфері підприємництва визнано діяльність, спрямовану на досягнення оптимального регулювання державою підприємницької діяльності, усунення правових, економічних та адміністративних перешкод у реалізації права на підприємницьку діяльність.

Того ж року вийшов указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення підтримки та подальшого розвитку підприємницької діяльності» (від 15.07.2000). Перед Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями поставлено завдання забезпечити всебічну підтримку та подальший розвиток підприємництва, для чого необхідно було:

- здійснити заходи щодо впорядкування перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності;
- посилити персональну відповідальність керівників місцевих органів виконавчої влади за прийняття рішень, що погіршують умови здійснення підприємницької діяльності, за примусове залучення коштів суб'єктів підприємницької діяльності, в тому числі до фондів, утворення яких не передбачено законами України або внесення коштів до яких є добровільним [8, с. 1].

19 жовтня 2000 року прийнято закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» № 2063-III. Державна підтримка малого підприємництва мала здійснюватися за такими напрямами:

- формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва, організація державної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
 - встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва;
 - запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності;
 - фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва;
-

-
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставки продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб [9, с. 1].

21 грудня 2000 року прийнято ще один закон, який стосувався малого бізнесу, – закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» № 2157-III. У ньому було зазначено, що основними чинниками, які заважають розвитку малого підприємництва, є:

- відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва;
- збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо);
- відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки;
- надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності;
- невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу;
- надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єктів господарювання.

Протягом останніх років найбільш суттєвим кроком щодо законодавчого регламентування умов розвитку малого бізнесу було прийняття закону України «Про Програму економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». У законі було визначено, що потенціал підприємництва не може реалізуватися повною мірою в Україні через незадовільний бізнес-клімат. Про це свідчили результати двох впливових міжнародних досліджень – Світового банку «Ведення бізнесу – 2010» і «Рейтинг глобальної конкурентоспроможності» Всесвітнього економічного форуму. Так за простотою ведення бізнесу Україна посідала 142-е місце зі 183 країн світу. У тому числі за показником ефективності податкової системи країна знаходилася наприкінці списку, на 181-ій позиції. Неприятливий бізнес-клімат є основним чинником, що стримує інвестиції. Крім того, криза 2008-2009 рр. значно звузила внутрішні джерела для інвестицій, а міжнародні фінансові ресурси стали практично недоступними. Багато міжнародних інвесторів змушені обережніше ставитися до ризиків країни. Зокрема, низький інвестиційний імідж України зробить країну менш привабливою для міжнародного капіталу в посткризовий період. Причинами вказаних вище проблем є:

- макроекономічна нестабільність, неефективна регуляторна й податкова системи, високий рівень корупції;
- нерозвиненість механізмів державно-приватного партнерства (ДПП);
- відсутність ефективних механізмів із залучення інвестицій і захисту прав інвесторів [11, с. 37].

22 березня 2012 року набув чинності закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI. У ньому визначено, що метою державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є:

- створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва;
- забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності;
- стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;
- забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [12, с. 1].

Останнім поступом у сфері регламентації розвитку малого бізнесу стала розроблена Адміністрацією Президента України стратегія розвитку країни «Україна 2020. Стратегія розвитку». Першочерговими кроками, передбаченими стратегією, є 8 реформ: оновлення влади та антикорупційна реформа, судова реформа, реформа правоохоронної системи, реформа системи національної безпеки та оборони, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, податкова реформа, реформа системи охорони здоров'я [13, с. 11].

Висновки та перспективи подальших розвідок

На сьогодні з усього переліку законів та підзаконних актів, що спрямовані на розвиток малого бізнесу в Україні, чинними є Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI, а також Стратегія розвитку «Україна 2020», розроблена Адміністрацією Президента України. Однак Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» є дещо застарілим, а в стратегії розвитку «Україна 2020» акцент ставиться на реформу з дерегуляції та розвитку підприємництва. Отже, на сьогодні є потреба в новій державній стратегії розвитку малого підприємництва в Україні. Без неї, як і без чіткого та планомірного виконання положень цієї стратегії, розвиток і становлення малого бізнесу будуть

Список літератури

1. Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва. [Електронний ресурс] : указ Президента України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/89/2000>.
2. Про питання Державного комітету України по сприянню малим підприємствам і підприємництву. [Електронний ресурс] : постанова Кабінету міністрів України від 29 червня 1992 р. N 358. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/358-92-%D0%BF>.
3. Про програму державної підтримки підприємництва в Україні. [Електронний ресурс] : постанова Кабінету міністрів України від 17 березня 1993 р. N 201. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/201-93-%D0%BF>.
4. Про концепцію державної політики розвитку малого підприємництва [Електронний ресурс] : постанова кабінету міністрів України від 3 квітня 1996 р. N 404. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/404-96-%D0%BF>.
5. Про програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки [Електронний ресурс]: постанова кабінету міністрів України від 29 січня 1997 р. N 86. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/86-97-%D0%BF>.
6. Про державну підтримку малого підприємництва [Електронний ресурс] : указ Президента України від 12 травня 1998 р. N 456/98. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/456/98>.
7. Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва [Електронний ресурс] : указ Президента України від 22 січня 2000 р. N 89/2000. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/89/2000>.
8. Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності. [Електронний ресурс] : указ Президента України від 15 липня 2000 року N 906/2000. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/906/2000>.
9. Про державну підтримку малого підприємництва [Електронний ресурс] : закон України від 19 жовтня 2000 року N 2063-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>.
10. Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 21 грудня 2000 року N 2157-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.
11. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс] : програма економічних реформ на 2010-2014 роки. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
12. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 22. 03. 2012 № 4618-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
13. Про стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [Електронний ресурс] : указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

References

1. The decree of the President of Ukraine. About introduction uniform state regulatory politicians in business sphere. (2000). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/89/2000>.
2. The decision of the cabinet of Ukraine from June, 29th, 1992 N 358 about Question of the State committee of Ukraine on assistance to small enterprises and business. (n.d.). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.
3. The decision of the cabinet of Ukraine from March, 17th, 1993 N 201 About the Program of the state support of business in Ukraine. (1993). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/201-93-%D0%BF>.
4. The decision of the cabinet of Ukraine from April, 3rd, 1996 N 404 About the Concept of a state policy of development of small business. (1996). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/404-96-%D0%BF>.
5. The decision of the cabinet of Ukraine from January, 29th, 1997 N 86 about the Program of development of small business in Ukraine on 1997-1998. (1997). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/86-97-%D0%BF>.
6. The decree of the President of Ukraine from May, 12th, 1998 N 456/98 about the State support of small business. (1998). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/456/98>.

-
7. The decree of the President of Ukraine from January, 22nd, 2000 N 89/2000 About introduction uniform state regulatory politicians in business sphere. (2000). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/89/2000>.
 8. The decree of the President of Ukraine from July, 15th, 2000 N 906/2000 About actions for maintenance of support and the further development of enterprise activity. (2000). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/906/2000>.
 9. The law of Ukraine from October, 19th, 2000 N 2063 III About the state support of small business. (2000). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>.
 10. The law of Ukraine from December, 21st, 2000 N 2157 III About the National program of assistance of development of small business in Ukraine. (2000). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.
 11. The program of economic reforms on 2010-2014 – the Prosperous society, competitive economy, the effective state.committee on economic reforms at the President of Ukraine. (2010). Retrieved from: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
 12. The law of Ukraine from 3/22/2012 № 4618-VI About development and the state support of small and average business in Ukraine. (2012). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
 13. The decree of the President of Ukraine from January, 12th, 2015 № 5/2015 about Strategy of constant development "Ukraine – 2020". (2015). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2015 р.